

**En retorisk analyse af den danske
Attac-bevægelses fødselsproces
- fra eksplosiv inkludering til
massiv ekskludering**

Erik Christensen

ISSN 1396-3503

2003:1

*En retorisk analyse af den danske Attac-bevægelses fødselsproces
- fra eksplosiv inkludering til massiv ekskludering*

By Erik Christensen

Copyright

*Department of Economics, Politics and Public Administration
Aalborg University
Fibigerstræde 1
DK-9220 Aalborg Ø – Denmark*

*ISSN 1396-3503
2003:1*

Print: UNI.PRINT, Aalborg University

En retorisk analyse af den danske Attac-bevægelses fødselsproces - fra eksplosiv inkludering til massiv ekskludering

Erik Christensen

**Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning
Aalborg Universitet**

**Fibigerstræde 1, DK-9220 Aalborg Ø, Danmark
e-mail: erikchri@socsci.auc.dk**

**Paper præsenteret på NOPSA. XIII Nordiske Statskundskabskongres
Aalborg 15.-17.august 2002**

En retorisk analyse af den danske Attac-bevægelses fødselsproces - fra eksplosiv inkludering til massiv ekskludering

I : Indledende problemformulering

Den danske afdeling af den fransk inspirerede internationale Attac-bevægelse (med afdelinger i 23 lande), der har stået som en markant modstander af den nyliberale globalisering, blev grundlagt i oktober 2001. Forud gik en lang, stærkt politiseret dannelsesproces under stor mediemæssig bevågenhed. Bevægelsen blev i februar 2001 præsenteret for et dansk publikum ved et stort anlagt introduktionsmøde arrangeret af dagbladet Information med over 1000 deltagere. Fra ved denne lejlighed at være udråbt som en positiv fornyelse af demokratiet i store dele af den politiske offentlighed blev bevægelsen 9 måneder senere ved dens formelle start af pressen erklæret "død" og set som en ekstremistisk overflødig organisation.

Denne artikels mål er at give nogle elementer til en forklaring af, hvorfor man oplevede en så ejendommelig vending og hvorfor en ny social bevægelse blev mødt med sådanne reaktioner.

Men først lidt historisk baggrund for denne internationale bevægelses opståen.

II: Attac - en del af en ny international græsrodsbevægelse

Modstanden mod liberaliseringen af verdensøkonomien fra nye internationale græsrodsbevægelser blev første gang synlig i verdensoffentligheden i 1998 i Frankrig, da forhandlingerne om "Den Multilaterale Aftale om Investeringer" (MAI) brød sammen indenfor OECD. Allerede fra 1990 var internationale miljøorganisationer begyndt at interessere sig for forholdet mellem miljø, handel og udvikling og havde forsøgt at påvirke GATT. Men det skete uden for offentlighedens lys og blev slet ikke bemærket.

MAI-aftalerne mødte særlig stor modstand i Frankrig, Canada og USA, og det lykkedes at koordinere ca. 600 NGO-organisationers modstand mod aftalen. Det drejede sig om både menneskerettighedsorganisationer, miljøbevægelser, faglige organisationer og andre sociale bevægelser. Man fremhævede fra disse organisationers side, at man med aftalen ville undergrave de små skridt frem mod en bæredygtig udvikling, som var opnået siden Rio-top-mødet i 1992.

Afgørende for succesen for det internationale græsrodsnetværk var at den franske regering efter pres fra De Grønne og det franske kommunistparti brød med EU-sammenholdet og trak sig ud af forhandlingerne, hvilket bevirkede at en endelig aftale blev opgivet i dec. 1998 (Clinell 2000).

Midt under kampagnen imod MAI-aftalen opstod i juni i Frankrig en ny type international græsrodsbevægelse imod den nyliberale globalisering, Attac (l'Association pour la taxation des transactions financières pour l'aide aux citoyens, Foreningen til beskatning af finansielle transaktioner til hjælp for medborgerne). Den direkte inspiration til foreningen udgik fra chefredaktøren på le Monde, Ignacio Ramonet, der i en leder i bladet 1. dec. 1997 havde opfordret til en sådan bevægelses dannelse på grund af krisen i Sydøstasien i 1997. Lederen krævede "en afvæbning af markedet og indsættelsen af den demokratiske borger", og mindede om nobelpristageren James Tobins forslag fra 1972 om en skat på 0,1 % på alle kortsigtede valutahandler for at bremse farten i de finansielle spekulationer og som grundlag for at bekæmpe fattigdommen. (Clinell 2000). De positive reaktioner på denne avisleder var overvældende, og der blev hurtigt taget initiativ til dannelse af den foreslåede bevægelse. Bevægelsen fulgte stort set de synspunkter, der var blevet fremsat i le Monde og opstillede fire relativt konkrete mål: 1. Tobin-skat. 2. Gælds eftergivelse for u-lande. 3. Lukning af "skatte-paradiser". 4. At hindre videre udbredelse af pensionsfonde. Dannelsen af det franske Attac blev senere på året i dec. fulgt op med dannelsen af en international Attac bevægelse. Bevægelsen bredte sig hurtigt til en række andre lande og blev i løbet af kort tid en af de hurtigst voksende sociale bevægelser. Den fik en svensk afdeling i januar 2001 og som allerede nævnt blev en dansk afdeling af Attac stiftet i oktober 2001.

Det internationale græsrodsnetværk vendt mod den dominerende nyliberale globalisering gjorde sig igen gældende i november 1999 i forbindelse med det tredje WTO-ministerårsmøde i Seattle. Denne gang lykkedes det at arrangere en kæmpedemonstration med 50 000 deltagere og næsten 1500 NGO'ere fra 89 forskellige lande skrev under på et opråb, der krævede åbne forhandlinger og en ny forhandlingsrunde. Forhandlingerne brød sammen. Selvom de omfattende græsrodsprotester ikke var den direkte anledning til sammenbruddet var de med til at polarisere forhandlingerne og med til at blotlægge den manglende åbenhed og ulighed mellem forhandlingsaktørerne både overfor de enkelte medlemslande og i forhold til verdensoffentligheden.

Demonstrationerne i Seattle og sammenbruddet af forhandlingerne blev af NGO'erne taget som en stor symbolsk sejr og et vendepunkt i kampen mod nyliberalismen og gav inspiration til en bølge af demonstrationer ved de senere møder i IMF og Verdensbanken i Praha (september 2000), EU topmødet i Göteborg (juni 2001) og G 8-mødet i Genua (juli 2001).

III: Teoretisk forståelsesramme

Artiklens teoretiske forståelsesramme har flere dimensioner: 1. Den knytter an til den opfattelse af politiske diskurser og hegemoni, som er udviklet af den engelske sprogforsker Norman Fairclough (1992). 2. Den bygger på den opfattelse af inkludering/ekskludering af modmagt og nye sociale bevægelser, som er udviklet af den norske retsfilosof Thomas Mathiesen (1982 og

1992) 3. Endelig anvendes den amerikanske litterære filosof Kenneth Burkes (1969A, 1969B og 1973) retoriske filosofi og sociale dramatisme og specielt hans cluster-agon og pentad analyse.

Diskurser og hegemoni

Diskurs betyder egentlig kun samtale, en løben frem og tilbage eller et sammenhængende forløb af udsagn. I den offentlige politiske debat støder forskellige forståelsesrammer sammen, der opstår politisk uenighed og forskellige politiske diskurser udkrystalliserer sig. Det betyder, at diskursbegrebet må forstås i sammenhæng med kampen om magt og hegemoni i den politiske offentlighed.

Norman Fairclough er både inspireret af Foucault og Gramsci og ser det moderne diskursbegreb som en treleddet størrelse: 1. En tekst. 2. En diskurspraksis. og 3. En social praksis, der har sammenhæng med tre grundfunktioner i sproget. Sproget ses som en afgørende faktor: 1. I den personlige identitetsdannelse. 2. Som skaber af sociale relationer og 3. Som skaber af kulturel betydning.

Hos Fairclough ses politik som et hegemonisk fællesskab og samfundet holdes sammen af en hegemonisk diskurs, der i sit modsætningsfulde samspil med andre diskurser er med til at reproducere og transformere samfundet. Politik vedrører gennemførelsen af bestemte interesser og udelukkelse af konkurrerende interesser. Men samfundsmæssig magt kan som regel kun opnås igennem skabelse af alliancer mellem flere aktører, hvilket kan opnås igennem etablering af et hegemonisk projekt, der bæres af en hegemonisk diskurs. Et sådant projekt har en dobbelteffekt. Det skaber udadtil en antagonisme i forhold til de aktører, der ikke indgår i det hegemoniske projekt, men skaber samtidig indadtil en "hegemonisk effekt" i forhold til alliancepartnerne. Den kan ses som en slags socialiseringseffekt mellem alliancedeltagerne, således at forstå, at der herved skabes nye interesser og holdninger, et sprogligt og symbolsk fællesskab, der betyder, at man får en fælles virkelighedsopfattelse, en delvis fælles politisk forståelsesramme.

En hegemonisk diskurs skabes altså ved på den ene side at udgrænse (ekskludere) alternative diskurser og på den anden side indsocialisere potentielle alliancemedtagere til en fællesopfattelse (inkludere) i den politiske offentlighed.

Inkludering og ekskludering

Thomas Mathiesen har undersøgt, hvorledes nye sociale bevægelser kan finde metoder og arbejdsformer, der kan skabe modmagt d.v.s. modvirke inkluderings- og ekskluderingsprocesser i det moderne samfund.

Det normale er, at nye sociale bevægelser forsøges neutraliseret, at der skabes et hegemoni, der fungerer ved at modmagt forvandles til afmagt igennem ekskluderings- og inkluderingsprocesser.

Inkludering sker ved at modmagtkræfterne forsøges absorberet i den hegemoniske alliance ved at fællespræget ved handling fremstår som ufordelagtig. Ekskludering sker på den måde, at modmagtskræfterne udstødes, ved at handlingselementet gøres uhensigtsmæssig..

Mathiesen har beskrevet de inkluderings- og ekskluderingsprocesser der sker igennem den retoriske billeddannelse og defineringsproces som den hegemoniske diskurs påtrykker modmagtskræfterne i offentligheden. Processerne er præget af en dualistisk enten-eller holdning.

Enten forsøger man sprogligt retorisk at placere nye sociale bevægelser indenfor "systemet" og vise, at de i virkeligheden er enige med den hegemoniske diskurs (inddefinering). Eller også forsøges bevægelserne placeret udenfor "systemet" og ses som udtryk for en farlig og livsfjern ekstremisme (uddefinering).

Hvis sociale bevægelser skal være i stand til at etablere en modmagt skal de undgå at blive fanget af magthavernes og offentlighedens dominerende billeddannelse ved på forskellig måde i teori og praksis at demonstrere, at den hegemoniske billeddannelse ikke passer, at vise at enten/eller logikken er falsk og bør erstattes af en både/og logik.

Alternativet til både inklusion og eksklusion af alternative diskurser i forhold til den hegemoniske er det Mathiesen kalder "det ufærdige" eller "teorien om den levende og ekspanderende politiske bevægelse" (Mathiesen 1992:18-36). Afmagt ændres ved at afmagt forvandles til modmagt. Det kan ske igennem fælles handling

Det ufærdige er karakteriseret ved både at stå i et modsigelsesforhold og konkurrenceforhold til det bestående system. Det er en "konkurrerende modsigelse". Modsigelsesforholdet er karakteriseret ved at det modsiger grundpræmisserne i "systemet", hvilket vil sige, at modsigelsesforholdet er en beskrivelse af et objektivt træk ved systemet. Det konkurrerende refererer til, at nogle aktører er utilfredse med systemet og kan overbevises om alternativer (skitser), der konkurrerer med det bestående.

Cluster-agon analysen

Kenneth Burke er en amerikansk forfatter, litterær kritiker og filosof, som levede fra 1897-1995. Han skrev en lang række filosofisk kritiske bøger, som har været banebrydende i den nye retorik for den retoriske vending i den humanistiske videnskabsteori.(Burke 1969A og 1969B).

Burke så samfundet som en dramatisk proces. Al menneskeligt liv har en dramatisk karakter. Mennesker lever fundamentalt fysisk adskilt fra hinanden, men kan igennem sproget komme til at leve i et fællesskab. Adskillelsen skaber grundlaget for retorikken. Retorikkens mål er at skabe en identifikation mellem mennesker, at bygge bro mellem dem. Retorikkens funktion er med andre

ord at løse problemer. Det er sproget, der giver menneskelige handlinger mening, og handlinger forudsætter frihed, vilje og bevægelse.

Burke prøver at opdage de menneskelige motiver for handlinger igennem sproganalyser, via den måde sproget beskriver et problem. Burke ser samfundet som en hierarkisk organisme og struktur, hvor den sociale, økonomiske og politiske magt altid vil være ulige fordelt. Derfor er hierarki et grundlæggende begreb hos Burke. Det skaber så at sige strukturen i vores dramatiske samfund. Magt indgyder mennesker autoritet, og samfundet kan ses som en stige af autoritet, et hierarki i et samfund. Når mennesker accepterer deres positioner og arbejde i en hierarkisk struktur kan man sige, at strukturen bliver bureaukratiseret. Der kommer en orden i samfundet med et bestemt hierarki. Derfor kan man tale om at hierarki bliver et strukturelt princip i samfundet.

Kenneth Burke udviklede i forbindelse med sin litterære kritik en række mere konkrete teknikker for næranalyse af tekster. En af de teknikker Burke har givet navn til i den retoriske kritiske tradition, er "cluster" eller klynge analysen og "agon"- eller valoriserings- og modsætningsanalysen.

De to teknikker er beregnet til at fokusere på de fundamentale træk ved sproget, ligheder og modsætninger mellem ordene: Cluster-analysen fokuserer på ligheder, mens agon-analysen fokuserer på modsætninger. Cluster- og agon-analysen kan således også formuleres som en analyse af en teksts synonyme og antonyme dimensioner.

I cluster-analysen er man ude efter at finde ud af, hvorledes nogle begreber klynger sig omkring centrale begreber. En række ord optræder hyppigt sammen og sættes måske direkte sammen, hvorfor det gælder om at finde dette mønster og de eller det centrale ord i dette mønster. Her ligger en antagelse om at sproget består af nogle nøglebegreber ("key terms"), og der til disse nøgle begreber er knyttet en række sekundære begreber ("secondary terms"). Cluster-analysen består i skabelsen af et meningsgivende billede af det begrebsapparat, der bruges i teksten, forstået således, at tekstens vigtigste begreber, nøglebegreber og de dertil knyttede afledte eller tilknyttede sekundære begreber fastlægges.

I forhold hertil går agon-analysen ud på at finde og karakterisere de sproglige begrebsmæssige modsætninger og valoriseringer, der kan ses i teksten enten umiddelbart eller kan fremanalyseres igennem en nøjere tekstlæsning.

Sprog er et symbolsystem og enhver tekst består netop i et unikt forsøg på forening af ord til et særligt symbolsk budskab. Burke siger det således: "A work is composed of implicit or explicit "equations" (assumptions of "what equals what") in any work considered as one particular structure of terms or, symbol system." (1973:viii).

Burke taler her om, at det i en litterær tekstanalyse gælder om at finde overensstemmelsesprincipperne (“principle of concordance”), når man beskrive sammenhængsmønsteret mellem de forskellige ord i en tekst. Han bruger lidt forskellige begreber for dette forhold, mest “equations” (“what equals what?”), som bedst kan oversættes ved ækvivalens eller ligestillelse. **1. Hvilke ord og begreber ligestilles i en tekst?** Han taler også om “associations”, hvilket kan oversættes ved forening eller forbindelse (“what goes with what?”). **2. Hvilke ord forbindes eller forenes i teksten?** Endelig bruger han også vendingen “identification” eller (“what identifies with what?”). **3. Hvilke ord identificeres med hinanden i teksten?** Samlet er der altså tale om tre forskellige former for overensstemmelsesprincipper, ligestillelse, forening (forbindelse) og identifikation. Som samlet begreb for de forskellige typer bruger han også udtrykket “associational clusters”.

“Agon”- analysen udspringer af Burke dramatiske sprogsyn. Ord er handlinger på en scene som han kortfattet udtrykker det: ..always considering words as acts upon a scene” (Burke 1973:xvii).

Agon kommer fra græsk og betyder kamp, hvor det angav alle former for kamp, strid eller konkurrence overfor et publikum. Og her henviser Burke til det græske drama. “A total drama, as the agon is analytical subdivided into competing principles, of protagonist and antagonist.” (Ibid: 76). Det gælder om i en tekst at finde dens sproglige modsætningstrukturer “what vs. what”.

I agon-analysen starter man med at kortlægge modsætningsstrukturen mellem en teksts nøglebegreber. Modsætninger er ofte forbundet med vurderinger af det gode og dårlige, det gode og onde. I modsætninger ligger ofte samtidig en valorisering. Burke bruger derfor begreberne “god and devil term” for at angive det ultimative gode eller onde (“God-terms, or names for the ultimates of motivation (Burke, 1969A:74) og (Burke, 1969B: 298-301) fordi det er retoriske navne for Gud.

“God terms are ultimate terms that represent the ideal for the rhetor - the rhetors view of what is best or perfect. Devil terms are counterparts of god terms and represent the ultimate negative or evil for the rhetor.” (Foss 1996:65).

I valoriserings- og modsætningsanalysen er det vigtigt at kortlægge modsætningernes karakter, idet der både kan være tale om polære modsætninger om en form for konkurrence eller modsætningerne kan være af mere indirekte art, således at begreberne kan være forbundet igennem en gensidig relation med et helt tredje begreb.

Pentad-analyse

Kenneth Burkes pentad-analyse ligner på flere punkter andre nutidige sprogforskeres analyser af grammatik og sætningsstrukturer og er tæt sammenhængende med hans dramatiske syn på og analyse af sproget.

I den sproglige beskrivelse af verden er vi bundet til nogle grundlæggende former og spørgsmål, der ifølge Burke har dramaets form. Og i et drama er der fem elementer, heraf navnet pentad: "We shall use five terms as generating principle of our investigation: they are: Act, Scene, Agent, Agency, Purpose. In a rounded statement about motives, you must have some word that names the act (names what took place, in thought or deed), and another that names the scene (the background of the act, the situation in which it occurred); also, you must indicate what person or kind of person (agent) performed the act, what means or instruments he used (agency), and the purpose." (Burke 1969A:XV).

Burkes pentad kan siges at henvise til de fem spørgsmål, som enhver journalist må besvare, hvis man skal skrive en ordentlig historie, eller en politimand må skrive i sin rapport, når han skal beskrive en lovovertrædelse: **1. Hvad** skete der (hvad blev der gjort?)(**Handlingen**). **2. Hvornår** og **hvor** blev det gjort?(**Scenen**). **3. Hvem** gjorde det? (**Aktøren**). **4. Hvordan** gjorde han/hun det? (**Instrument, middel**). **5. Hvorfor** gjorde han/hun det?(**Formål**).

Dramaets grundstruktur er for Burke ikke blot en metafor blandt flere andre metaforer man kan vælge for menneskelivet, men den grundlæggende metafor i vores kultur. Det afspejler nogle grundvilkår i tilværelsen, der viser sig som nogle elementer i sproget.

IV: Uddybet problemformulering: Hvorledes forsøges en ny bevægelses (mod-magt) diskurs neutraliseret igennem inkludering og ekskludering

På grundlag af den teoretiske forståelsesramme kan den indledende problemformulering præciseres og formuleres teoretisk.

Udgangspunktet er en antagelse om, at Attac som ny social bevægelse skal forstås som et forsøg på at bryde den dominerende nyliberale diskurs og at den politiseringsproces som dannelsesprocessen satte igang skal forstås som forsøg på inkludering og ekskludering i forhold til den dominerende diskurs og forskellige andre diskurser.

Sociale bevægelser er ofte karakteriseret ved at præsentere nye samfundsmæssige problemformuleringer og løsninger. De fremlægger en virkeligheds- og samfundsopfattelse, som anfægter den dominerende normale opfattelse, hvilket kan aflæses i den sprogbrug og de argumentationsmønstre bevægelsen benytter. Sociale bevægelser er derfor egnede til at beskrive, hvorledes nye politiske diskurser skabes, og hvorledes brydninger mellem diskurser sker.

Som en ny social bevægelse befandt Attac sig i en række dilemmaer, som er typiske for sociale bevægelser. Nye sociale bevægelser befinder sig altid i "systemets" grænseflader. De bliver af

omverdenen - andre allerede etablerede organisationer og bevægelser - ofte afkrævet svar på, om de er "en del af systemet" eller "uden for systemet", om de er "positive ja-bevægelser" eller "negative nej-bevægelser", om de er "moderate" eller "radikale", om de er "parlamentariske" eller "anti-parlamentariske", om de går ind for forandringer igennem "oplysning" eller igennem "aktioner".

Inkluderings-/ekskluderings- forståelsen bygger på en enten/eller tankegang, hvilket vil sige, at inkludering må forstås som en bestræbelse på entydigt at gøre en ny bevægelse til "en del af systemet", blive en "positiv ja bevægelse", at blive "moderat", at arbejde "parlamentarisk" og vælge at gøre det igennem "oplysning". Og modsat betyder ekskludering, at bevægelsen stemples som en organisation, der arbejder for de modsatte værdier.

Set ud fra den hegemoniske diskurs drejer det sig, når nye bevægelser (diskurser) opstår, om både at forsøge at inkludere denne diskurs i den dominerende eller at ekskludere denne diskurs. Det er to forskellige neutraliseringsprocesser. Den ene udvisker den nye diskurs særpræg ved at inkludere den, den anden gør den betydningsløs ved at frastøde og stemple den.

I den hegemoniske diskurs står valget mellem at acceptere den hegemoniske diskurs' magt eller stille sig i en afmægtig position uden for systemet.

Set fra den nye sociale bevægelses synspunkt gælder det om ikke at acceptere den dualistiske enten/eller tankegang, men anskue situationen som en både/og situation. Ved at fastholde dilemmaerne kan afmagten netop forvandles til en modmagt, der kan udfordre magten, skabe en diskurs, der nægter både at lade sig inkludere og ekskludere.

I Burkes dramatiske forståelsesramme er nye bevægelser skabelse forbundet med nogle karakteriske træk. Det er en bevægelse fra en ordensstilstand til et oprør, hvor en række tidligere fremmedgjorte mennesker igennem omvendelsesprocesser pludselig finder sammen og skaber en ny form for solidaritet. De samles om et manifest, der er en ny fortælling om hvorledes samfundet ser ud og hvem der er "venner"/fjender".

Dannelsen af dansk Attac kan anskues som en meget intensiv og mangesidig identitetsdannelse. Dannelsesfasen frem til den formelle stiftelse er karakteriseret ved at Attac endnu ikke optræder som en fast afgrænset aktør, men snarere fungerer som et intensiv politiseret felt, hvor ingen formelt kan påberåbe sig at repræsentere Attac, men hvor mange har en mening om hvad og hvordan et dansk Attac skal se ud. Efter at bevægelsen er blevet introduceret blev det besluttet, at organisationsdannelsen skulle ske "fra neden" igennem dannelse af lokale organisationer, der siden koordinerede deres aktiviteter og til sidst skabte en landsorganisation.

Identitetsdannelsen havde mange dimensioner: De interesserede Attac-sympatisører skulle forholde sig til bevægelsens internationalt definerede grundlag (et opgør med den nyliberale

diskurs) og give det en national fortolkning. Heri lå både et opgør med den hegemoniske diskurs samt tilslutning til en bestemt moddiskurs. Man skulle derudover forholde sig til forskellige organisationers intensive inkluderings- og ekskluderingsforsøg i forhold til den nye bevægelse. Dannelsesprocessen forløb i faser: 1. I en første fase fra december 2000 til stormødet den 24. februar forsøgte repræsentanter fra Nyt Europa og Mellemfolkeligt Samvirke at give den ny bevægelse en positiv/åben eller moderat WTO/EU holdning. Dette forsøg på inkludering af den ny bevægelse blev imødegået af andre repræsentanter fra andre organisationer (Junibevægelsen, Enhedslisten). 2. Anden fase var selve afviklingen af stormødet, som markerede en meget stor mediemæssig succes, hvor de indledende retoriske markeringer mellem organisationsrepræsentanter ingen større betydning fik. Men her blev mange unge engageret. 3. En tredje fase umiddelbart efter introduktionsmødet var karakteriseret ved meget intense inkluderings- og ekskluderingsstendenser. Mange forsøgte på den ene side at omklamre den nye bevægelse (inkludering), men der blev også skabt en modbevægelse (Mod-Attac), der forsøgte at sætte en ekskluderingsproces igang. 4. Herefter skete en lokal dannelses- og konsolideringsproces frem til maj måned, hvor en første koordinering af de lokale aktiviteter skete og diskussionen af vedtægter dominerede. Sommeren 2001 blev præget af topmøderne i Göteborg og Genua og specielt spørgsmålet om vold i forbindelse hermed. 5. Den formelle etablering i okt. 2001 blev internt præget af en udmattende vedtægtsdiskussion, rygter om fraktionsdannelser og udadtil af den nye internationale situation efter 11. september terrorangrebene. Hvor februar-mødet vakte interesse og håb i store dele af pressen, blev oktober-mødet fortiet eller mødt med påstande om bevægelsens "død".

Min analyse begrænses af, at den næsten udelukkende bygger på den skrevne presses beretninger om den ny bevægelse og således ikke bygger på studiet af interne dokumenter i bevægelsen eller interviews med deltagere i bevægelsen. Sådanne kilder vil sikkert kunne nuancere flere af denne artikels konklusioner.

V: Tekstanalyse af Attac' programerklæring

I det følgende vil jeg lave en analyse af det franske Attac's programerklæring, som blev vedtaget på det konstituerende møde den 3. juni 1998 (se Bilag 1) (Clinell 2001) ved benyttelse af Burkes cluster-agon metode for at finde tekstens nøglebegreber, hvilke nøglebegreber, der sættes overfor hinanden, samt hvilke andre begreber, der klynger sig omkring disse nøglebegreber.

Hovedmodsætningen i teksten er modsætningen mellem nøglebegreberne marked og demokrati, hvor marked har en negativ og demokrati en positiv valør. Både markeds- og demokrati-begreberne bruges fra først til sidst i erklæringen, hvor demokratiet sættes over for finanssektoren, og markedet overfor staternes suverænitet. Til hvert af de to nøglebegreber knyttes en række sekundære begreber, hvortil der ligeledes knyttes en række valoriseringer f.eks. usikkerhed/sikkerhed, afmagt/mægtiggørelse.

Begrebsklynger og modsætninger i Attac's programerklæring

Den dominerende nyliberale diskurs' nøglebegreber sat overfor Attac's nøglebegreber:

Dominerende nyliberale diskurs Marked/finansmarkedet (Negative begreber)	Attac' mod-diskurs Demokratiet (Positive begreber)
Transnationale firmaer	Stater/medborgere
Spekulation/profit	Anti-spekulation/solidariske mekanismer
Kapitalafkast	Arbejdsindtægter
Frihed for kapital	Regulering af kapital
Økonomien	Politikken
Globalisering	Bæredygtig udvikling
Særinteresser	Almeninteresser
Nord/industrialiserede lande	Syd/fattige lande
Ulighed	Lighed
Censur	Information

Analyseret i en Burke'sk pentad-optik beskriver programerklæringen et politisk drama, der foregår på **en scene**, som er præget af store forandringer, en globalisering, der skaber usikkerhed, ulighed, og er præget af jagt på profit, en proces med forringede arbejdsvilkår, hvor folk lader sig manipulere med, hvor afmægtigheden har store chancer for at brede sig.

På denne scene optræder en række aktører. De dominerende **aktører**, der profiterer af denne udvikling er først og fremmest de transnationale firmaer, og generelt investorerne, der bliver støttet af en række internationale organisationer som OECD og USA. Heroverfor står den almindelig befolkning og staterne, der er afmægtige og den nye bevægelse (Attac), som tror på at forholdene kan ændres.

Disse aktørers **mål** er modsatrettede: Profit og hegemoni(magt) står overfor befolkningens interesser i sikkerhed, uddannelse, folkesundhed og bæredygtig udvikling.

Og de dominerende **handlinger** er profitjagt og manipulation ("forsøge at overbevise") og verden

fremstilles som nødvendig (“en naturlov”), som står overfor opgør med dette opfordring til regeringer om at modsætte sig, at gøre en civil og aktiv indsats, skabe og sprede information, handle i fællesskab, at “generobre verden”.

De forskellige **midler**, som aktørerne bruger, står også overfor hinanden. For de etablerede gælder det om at skabe aftaler som MAI, “der vil overlade rettighederne til investorerne og pligterne til staterne”, mens den nye bevægelse forslår “en række nye instrumenter for regulering og kontrol på nationalt, europæisk og internationalt plan” (bl.a. en Tobin skat).

Ser man på det billedsprog, der bruges i programerklæringen, forsøger man på den ene side at fremstille systemet som fjernt og umenneskelig. Systemet ses som en stor maskine (“tandhjul i maskine”), men det er dog muligt at standse den ved blandt andet “at kaste sand i spekulationsmaskinen”). På den anden side anskues systemet også som en organisme, der trænger til helbredelse og står overfor “en social kollaps”, hvis der ikke handles hurtig.

I programerklæringen bruges ligeledes nogle religiøse metaforer som led i en negativ stempling af de ledende aktører. De siges at føre et “frihandelskorstog” og de skaber nogle “skatteparadiser”. Det giver indtryk af en religiøs fundamentalisme.

I en situation hvor man vil vække til modstand bruges ofte et kraftigt billedsprog. Det sker her ved at bruge kamp- og krigsmetaforer. Situationen fremstilles som en kamp, hvor demokratiet har tabt og hvor der er sket en svækkelse og afmagten breder sig. Men der er stadig håb, der findes en “modstandskerne”, man kan “blokere”. Det gælder om at handle i fællesskab, at presse regeringerne. Det gælder om at “generobre” det tabte terræn, at generobre vor fremtid.

Teksten udtrykker forskellige former for fortællinger. Teksten indeholder to fortællinger, en om krise og forfald, der skal sige noget om at det haster, hvis man skal nå at redde verden. Den anden fortælling, som udspringer af den første er en fortælling om håb, at det nytter at handle, at en anden verden er mulig.

VI: Debatten op til stormødet i februar 2001: Forsøg på inkludering i en WTO/EU-positiv forståelsesramme

Perioden fra midt i dec. 2000 til midt i januar formede sig som et kapløb mellem en række organisationer om hvem, der skulle være initiativtager og præge dannelsen. Dagbladet Information kunne allerede før årsskiftet melde om at både Junibevægelsen, Nyt Europa og MS var igang med at mobilisere folk omkring stiftelsen af en dansk afdeling af Attac. (Inf. 23.12.2000). Først i det nye år (4.1) meddelte bladet imidlertid, at Informations “Luftskibet. Forum for Systemdebat” ville stå for et debatarrangementet den 24. febr 2001, hvor Attac blev

præsenteret ved sin franske præsident, Bernhard Cassen, og en repræsentant for det nystartede svenske Attac.

Optakten til introduktionsmødet var interessant, fordi en række personer for forskellige bevægelser og organisationer ivrigt diskuterede, hvilken profil en dansk Attac-afdeling burde have. Debatten udspillede sig på Informations hjemmeside, hvor der var opstillet et åbent debatforum.

Debatten kan ses som forsøg på inkludering både i forhold til enkeltorganisationers forståelsesrammer og i forhold til den hegemoniske diskurs og en advarsel om ekskludering. At inkludere i forhold til ens egen organisation vil sige at arbejde for at bevægelsens synspunkter bliver sammenfaldende med ens egen organisation, således at den nye bevægelse bliver en alliancepartner. Og i forhold til den hegemoniske diskurs betyder inkludering at forsøge at få bevægelsen til at arbejde indenfor "systemet", det "normale" eller "acceptable". I det lå samtidig en advarsel om faren for en ekskludering.

I debatten deltog især en række centrale personer fra politiske partier (Kenneth Haahr, Enhedslisten og Margrethe Auken, SF) samt fra Junibevægelsen (Niels I. Meyer og Drude Dahlerup) og Nyt Europa (Søren Winter Lundby og Helle Thorning Schmidt) Anders Lundkvist (SF og SALT) og Chr. Friis Bach (MS).

Debatten startede med at Margrethe Auken (MA) utrykte bekymring for at Attac skulle gå hen og blive et "afmægtigt stenkasteri og Nej-råberi" samt at det blev vendt imod EU og WTO. Hun mente, at der var brug for politisk arbejde, og det var først og fremmest i EU, vi havde de muligheder (20. dec.). Heroverfor mente Anders Lundkvist (AL), at hovedmodstanderen var nyliberalismen, og at MA's positive syn på WTO var i modstrid med Attac's franske grundlag (21. dec.). Søren Winter Lundby (SWL) replicerede til AL (22. dec.), at den rette Attac-strategi i forhold til WTO burde være en både- og strategi og ikke en enten- eller strategi. Det vigtige var at kæmpe for et ændret EU og et ændret WTO. Christian Friis Bach CFB (29. dec.) støttede dannelsen af Attac, omend han var lidt mere forbeholden end de fleste. Han påpegede, at der allerede var en del NGO'ere der arbejdede med sådanne problemer som Attac (92-gruppen, Jubilee kampagnen, MS). Som MA var han også bekymret for, at Attac kunne blive "et stenkastende forsvar for nationalstaten". Han endte dog med at stille lokaler hos MS til rådighed, hvis det var nødvendigt. Inden mødet i februar præsenterede CFB et forslag til både struktur og program for et dansk Attac på MS' og Informations hjemmesider (Information 3.2.2001). Det vandt ikke tilslutning hos andre.

AL svarede SWL (29. dec.), at der måtte være en grænse for indenfor hvilke organisationer man kunne arbejde, og at Attac's perspektiv var en "radikal ændring af det økonomiske system", man stod for en "globalisering fra neden" og ikke en "fra oven". Debatten kom derefter til at stå mellem om man gik imod WTO og hvilke internationale organisationer der i givet fald skulle stå

for forvaltning af en Tobin-skat. Som nogle formulerede blev det en debat om hvorvidt EU og WTO først og fremmest var en del af løsningen eller de var en del af problemet. Nogle lagde vægt på at se disse organisationer som problemer andre så dem først og fremmest som løsninger.

MA fremholdt (3.1.), at Susan George, der var vicepræsident i det franske Attac, gik ind for Euro'en og en styrkelse af EU i forhold til USA. Man skulle bekæmpe "amerikaniseringen" og ikke overlade EU til kapitalisterne. Attac måtte ikke blive en "anti-bevægelse". Man skulle bruge EU til at realisere Attac' målsætning.

I den videre debat mente KH heroverfor (4.1.), at en Tobin-skat skulle realiseres i FN-regi. Det blev afvist af SWL som mente, at FN-systemet var helt ubrugelig, hvorimod WTO havde en meget mere effektiv retshåndhævelse. AL (5.1.) sagde, at han gik ind for en nedlæggelse af WTO fremfor en styrkelse af det nuværende WTO. Det afgørende for ham var, at der kom en stærk folkelig bevægelse. For MA var spørgsmålet, om man skulle stille sig i en afmagtsposition eller skabe kvalificeret modmagt. Som historisk eksempel nævnte hun, at Organisationen til Oplysning om Atomkraft (OOA) kun havde været afgørende for forhindringen af atomkraft i Danmark, fordi man fik ændret folketingets dagsorden. Hertil svarer AL, at det ikke var et spørgsmål om et valg mellem parlamentarisme/anti-parlamentarisme, men betydningen af en ekstra-parlamentarisme. Det var den folkelige mobilisering, der var vigtig for at ændre dagsordenen. Han mente ikke, at de moderate kunne gøre noget uden de radikale. SWL (6.1.) sagde at det er rigtig, at der er behov for et folkeligt opbrud, men at det også skulle have et "parlamentarisk spejlbillede".

VII: Stormødet: En symbolsk "vending" i tidsånden

Forløbet af det store startmøde blev ikke præget af de retoriske markeringer fra de forskellige bevægelser forud, som man kunne have ventet. Informations chefredaktør, Jørgen Steen Nielsen, som var en af de ledende kræfter i bladets engagement i sagen, holdt et indlæg på mødet, hvor han netop forsøgte at komme over alle de modsætninger, som bevægelsen tilsyneladende indeholdt. Han mente, at Attac kunne komme til at tegne et "historisk skred" i lighed med OOA's dannelse. Det forhåbningsfulde var, at interessen for den ny bevægelse var så bred. Han så "en køn blanding af EU-modstandere og EU-elskere, LO-folk og Nice-demonstranter, medlemmer af det radikale venstre og enhedslisten, præster og forretningsfolk, gymnasieelever og faglærte arbejdere, IT-nørder og lektorer, unge som ældre." Dette indtryk blev bekræftet af Mandag Morgen (nr.9. 5. marts 2001), der foretog en analyse af Attac-debatten på Informations hjemmeside og gennemført en mini-rundspørge blandt dem, der bidrog til debatten. Analysen bekræftede, at det var en bredt sammensat skare, der havde involveret sig i Attac. Man fandt intet belæg for fordomme om, at en lille gruppe af venstrefløjsaktivister var i færd med at sætte sig på Attac.

Selvom debatten i pressen omkring introduktionsmødet indeholdt mange markeringer fra allerede politisk engagerede mennesker var der mange specielt unge, der tilkendegav, at Attac for dem betød et vendepunkt, et brud og et håb om en anden type politik. Aviserne gav flere interviews med denne type unge. Oliver Nielsen en 27 årig ung akademiker (Politiken 25.2.2001) gav således udtryk for, at han opfattede Attac som "udfyldende et tomrum for unge", der ikke tidligere havde været engageret. At bevægelsen blev kaldt "urealistisk" skræmte ikke ham, men var blot udtryk for "manglende politisk vilje hos de gamle". Attac måtte gøres så stærk, at den kunne lægge et pres på politikerne, så det kunne mærkes, men den måtte tage afstand fra vold. Simon Gregersen en 27 årig ung stilladsarbejder (Information 16.2.2001) tilsluttede sig Attac, fordi virksomheder i dag satte den politiske dagsorden, hvorfor der var behov for en stærk international græsrodsbevægelse. Og en 15 årig skoleelev, Petra Korsgård (Information 21.2.2001) havde tilsluttet sig Attac, fordi som hun sagde var "en af de håbløse unge mennesker, der godt kunne tænke sig at redde verden".

Det var også karakteristisk, at en række unge politisk uafhængige forfattere så med store forhåbninger på Attac's dannelse (Information 23.2.2001). Thomas Lagerman sagde, at "nu er der et sted, hvor folk har mulighed for at komme ud og sparke til de store ting, som ellers er blevet urørlige: hele globaliseringen og det ulækre privatforbrug." Bent Vinn Nielsen så også Attac som et utrolig oplivende moment: "Endelig er der nogle som brokker sig over tingene." Hertil føjede Christina Hesselholdt, at "det der tiltalte mig ved Attac er, at der kommer en vilje til kamp. Der er nogle værdier, som man vil kæmpe for."

Det er interessant at mange følte, at der med Attac dannelse virkelig var sket et vendepunkt. Det gjaldt både modstandere og tilhængere. Her var dannet en ny bevægelse, som havde mødt meget stor interesse, som ikke var set i mange år fra meget brede kredse.

I et læserbrev i Politiken blev Attac's dannelse set som et stemningsskift. (Politiken 12.3. 2000) Erik Phillipson kaldte det "et dæmningsbrud", der var sket i den almindelige borgerlige opinion. Han så Attac som udtryk for en "opstemt idealisme som nu var frisat", fordi kritikere nu ikke længere kunne placeres og entydigt stemples som marxister og stalinister.

Modstandere af Attac fornemmede også dette stemningsskift. Venstres borgmester i København, Søren Pind gav på en ejendommelig måde udtryk for stemningsskiftet. (Politiken 3.3.2001) Han sagde at "den borgerlig-liberale opinion for første gang siden Murens fald i 1989 havde tabt et moralsk slag". Med Attac dannelse var reguleringens og socialismens "fjæs" dukket op igen og behovet for regulering havde igen vundet anerkendelse i offentligheden. De borgerlige havde ifølge Pind glemt at argumentere for "markedets moralske overvægt" og i stedet kastet sig over at kompromittere de tidligere kommunister og deres medløbere.

VIII: Mod-Attac' dannelse og funktion: Et forsøg på ekskludering

En bevægelses identitet skabes altid i dialog, kamp med andre politiske strømninger. Attac vendte sig imod den dominerende nyliberale globaliseringsstrategi. Derfor var det meget symbolsk, at der samtidig med Attacs offentlige lancering ved Informations stort anlagte møde den 24 febr. blev skabt et "Mod-Attac", som netop repræsenterede et forsvar for den dominerende diskurs.

En svensk afdeling af Attac var blevet skabt i januar måned og sammenhængende hermed var samtidig skabt et Mod-Attac. Det skete også i Danmark. Hvor Attac blev introduceret ved det stort anlagte møde med ca.1000 deltagere den 24. febr., holdt Mod-Attac deres møde på en McDonald restaurant på Amagertorv i København for symbolsk at markere sympatien for de multinationale selskaber og vendt mod den franske landbrugsaktivist José Bové, der havde forøvet hærværk imod en franske McDonald restaurant, som protest imod den amerikanske "imperialistiske madkultur" (Information 26.2.2001).

Initiativtagerne til dannelsen af Mod-Attac var en række unge folketingsmedlemmer fra Det konservative Folkeparti og Venstre (Rikke Hvilshøj, Jens Rohde, og Brian Mikkelsen) samt formændene for de to partiers ungdomsorganisationer (Peter Christensen og Michael Christensen). De blev desuden i debatten på Informations hjemmeside støttet af folk fra det liberale tænketank Libertas (bla. Christopher Arzrouni og Peter Kurrild-Klitgaard).

Rent sprogligt retorisk forsøgte man at give alle de centrale begreber, som Attac gav en positiv valør, en negativ valør (Weekend-avisen 23.2.-1.3.2001). Attac blev beskrevet som værende en anti-globaliseringsbevægelse. Heroverfor så "Mod-Attac" globaliseringen blev set som en mulighed og ikke en trussel. Det var en appel om "et åbent samfund" sat overfor tvang og "vold", hvor man sagde ja til frihandel, fri bevægelighed for varer, tjenesteydelser, kapital og mennesker, ja til u-landene i det omfang, de påbegyndte demokratiske reformer osv. Specielt vendte man sig imod Tobin-skatten, som blev betegnet som skadelig og "et luftkastel". Punkt for punkt vendte man sig imod de argumenter, som Attac fremførte. Man mente ikke, der var noget galt i spekulation, og det var i landenes egen interesse at international kapital fik så gode og frie vilkår som muligt (www.mod-attac.dk).

“Mod-Attac” retoriske markering i forhold til Attac

Mod-Attac (positiv)	Attac (negativ)
Globalisering (mulighed)	Anti-globalisering (trussel)
Frihandel	Protektionisme
Spekulation	Regulering
Det åbne samfund	Diktatur
Vækst	Stagnation, tilbagestående
Tolerance	Vold

Mod-Attac forsøgte at mistænkeliggøre både de franske og danske støtter for Attac. Bernhard Cassen blev kaldt en “benhård venstreintellektuel”, og Niels I. Meyer og Drude Dahlerup blev kaldt “grædekoner” og “gamle venstreorienterede medie-intellektuelle” (Peter Kurrild-Klitgaard).

Det var som om man hos initiativtagerne til Mod-Attac kunne spore en misundelse over al den medie-opmærksomhed, der blev Attac til del. Derfor prøvede man nærmest at “stjæle” lidt af al den opmærksomhed ved at lave dette mod-arrangement. Og man forsøgte ikke alene at mistænkeliggøre selve Attac, men også en række af de organisationer, som udtrykte sympati med Attac’s dannelse. Det gjaldt f.eks. både Mellemfolkeligt Samvirke, der især udtrykte sympati for Tobin-skatten, Folkekirkens Nødhjælp, som udtrykte sympati for tanken om gældseftergivelse og folk fra “Nyt Europa”, som var lokket med af nogle Susan Georges bemærkninger om et styrket EU overfor USA.

IX: De politiske partiers og pressens modtagelse af Attac: Inkludering og ekskludering

Informations stærke medimæssige satsning på at starte Attac betød, at der op til debatarrangementet i februar og i perioden lige efter kom utrolig stor opmærksomhed omkring Attac i alle medier. Det skabte stor sympati fra mange sider, men skabte, som allerede omtalt, også stor modstand. Mange mennesker herunder ikke mindst politikere og mange opinionsdannere følte, at de skulle have en mening om Attac. De fleste følte de havde behov for at udtrykke sympati for den nye bevægelse, at lægge sig op ad den, mens andre ivrigt forsøgte at tage afstand fra den og mane den i jorden. Processen kan anskues som en inkluderings- og ekskluderingsproces.

Venstre-fløjen (Enhedslisten og SF) bød den nye bevægelse velkommen, og fra regeringspartierne (Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre) lød hovedsaglig positive meldinger. Statsminister Poul Nyrup Rasmussen gav udtryk for, at han så med sympati på indførelsen af Tobin skatten (Inf. 3.1.2001), og opfordrede senere unge at melde sig ind i bevægelsen (Aktuelt 31.1. 2001). Fra regeringspartneren Det Radikale Venstre kom meget forskellige meldinger. Udviklingsminister Anita Bay Bundegaard (Viborg Stiftstidende 20.2.2001) mente, at "det var fantastisk at Attac var kommet", og bevægelsen blev også støttet af kirkeminister Johannes Lebeck, mens tidl. udenrigsminister Niels Helveg Pedersen ikke så noget positivt i Attac, fordi de stillede sig kritisk overfor WTO og EU. I både top og bund var meningerne meget delte. Således deltog f.eks. formanden for RV i København (Anders Thomsen) i Mod-Attac, mens flere folketingskandidater fra partiet kraftigt opfordrede til at støtte bevægelsen (f.eks. Naser Kahder Information 26.2.2001)

De borgerlige partiers ledere lå helt på linie med Mod-Attac' stemplende retorik. Tidligere formand for Venstre Uffe Ellemann-Jensen kaldte Attac en flok "nyttige idioter", Bertel Haarder kaldte dem "fremtidsangste hjemstavnsocialister", og Venstres formand, Anders Fogh Rasmussen gik i en kronik i Politiken direkte til angreb på Attac og deres krav. (Politiken 6.3.2001) Fogh Rasmussen forsøgte at kæde Attac sammen med brug af voldelige metoder (Bovés hærværk mod McDonald og voldsepisoder ved topmøder) og mente ellers at Attac' krav var skadelige eller urealistiske.

Socialdemokratiets holdning var også præget af nuancer. Enkelte var begejstret. Det gjaldt Jesper Klinch Jensen, der er byrådsmedlem i Odense, og som så det som en enestående chance for at genindføre den politiske regulering af markeds kræfterne, som man havde savnet. Derfor gik han med ind i dannelsen af en attac afdeling på Fyn. (Fyns Stiftstidende 22.2.2000). Miljøminister Svend Auken var ligesom Poul Nyrup Rasmussen umiddelbart positiv overfor Attac, og Information bragte op til det store Attac møde en kronik, hvori Auken bød bevægelsen velkommen, men hvori han samtidig påpegede, at EU måtte styrkes og der skulle skabes en global aftale mellem Nord og Syd. Udenrigsminister Mogens Lykketoft var derimod mere forbeholden i sin første reaktion. Han talte advarende om, (Politiken 23.2.2000), at "der ikke var brug for en global nej-bevægelse.". Helle Thorning-Schmidt, som er socialdemokratisk EU-parlamentsmedlem og samtidig medlem af Nyt Europa, deltog i det store debattmøde, og støttede også bevægelsens start, samtidig med at hun mente, at Attac måtte tage afstand fra vold, skrue ned for protest-retorikken samt i højere grad pege på, at de bestående organisationer måtte bruges for at gennemføre nogle af Attac's krav.

Men det var også bemærkelsesværdigt, at LO's formand Hans Jensen følte sig foranlediget til at have en mening om Attac (Aktuelt 2.3.2000). Han så også den nye bevægelse som et positivt element, men ville på den anden side ikke direkte opfordre til at gå ind i bevægelsen. Hertil svarede et ungt trekløver af socialdemokrater (Henrik Sass Larsen, Torben Tranæs og Hans Stavnsager) (Aktuelt 13.3.2000) at Attac bygger på en række sympatiske synspunkter, men at bevægelsen også medvirkede til en forenkling og polarisering af debatten om globalisering og

frihandel f.eks. ved at problematisere frihandelsideen og flirte med protektionismen.

Midt i den kraftige debat om Attac' start anmeldte SF en forespørgselsdebat i folketinget (8.2.2001), hvor man spurgte statsministeren om regeringens planer for at fremme en international indsats for at begrænse valutaspekulation. Den blev afholdt den 25. april to måneder efter bevægelsens introduktion og viste at Attac-dagsordenen havde sat en kile ind mellem regering og opposition. (Folketinget: Forespørgsel nr. F 41 Den 25. april 2001) Debatten endte med, at der blev vedtaget en dagsorden, hvor "folketinget opfordrer regeringen til i alle relevante internationale fora at arbejde for politiske aftaler, der kan medvirke til at dæmpe store udsving på de finansielle markeder, som i visse situationer kan medføre kortfristede ricisi og skabe problemer for enkeltlande."

Den blev støttet af SF, Socialdemokratiet, CD., Det Radikale Venstre og Kristeligt Folkeparti. Debatten kom især til at stå mellem Venstres ordfører Jens Rohde (V), der fremsatte et dagsordensforslag, der tog afstand fra en Tobin-skat, mens Enhedslisten omvendt ønskede at man i dagsordenen direkte nævnte en Tobin-skat for skabelse af international finansiell stabilitet.

Den intensive bevægelse og mediedebat betød at det lykkedes SF at få presset Socialdemokratiet og de radikale til at tilslutte sig en dagsorden. Tidligere i 1998, hvor SF også havde fremsat forslag om en Tobin-skat havde både Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre taget afstand fra tanken

SF stillede sig tilfreds med, at man ikke i dagsordenen direkte nævnte begrebet Tobin-skat, men blot fik markeret en forskel mellem regering og opposition, hvorimod Enhedslisten med et ændringsforslag forsøgte at få tilslutning til en mere radikal formulering. Det var samtidig typisk for situationen, at man fik den principielle debat mellem Enhedslistens Kjeld Albrechtsen og SF's Jes Lunde på den ene side og Jens Rhode (V) og Kim Behnke (UP) på den anden side, mens statsministeren og økonomiministeren holdt sig i baggrunden. Det viste, at Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre følte sig presset til ikke at være for afvisende overfor en Tobin-skat, som man ellers tidligere havde været. Når en bevægelse er stærk, påvirker det også de politiske partier og politisere forholdet mellem dem.

X: Den nye bevægelses langsomme forsøg på at finde en egen-identitet med nye typer af inkluderings- og ekskluderingsforsøg

Parolen fra stormødet den 24. febr. blev, at man skulle starte langsomt med den nye bevægelse, hvilket betød at processen skulle ske decentralt igennem dannelse af lokalafdelinger for siden at ende i en landsmæssig koordinering og egentlig organisationsdannelse.

Det bevirkede, at det blev de aktive i de enkelte byer og lokalområder, der i de følgende måneder tog initiativ til dannelse af lokal afdelinger. Det var en broget flok - mange nye unge, der ikke tidligere havde været aktive nogle steder, men også mange aktivister fra allerede eksisterende organisationer, fagbevægelsen, politiske partier og især miljø- og u-landsorganisationer.

Mange steder lykkedes det at skabe en ny type netværk, der fungerede konstruktivt, men der blev også i pressen hurtig meldt om magtkampe mellem organisationer og fraktioner, der forsøgte at dominere eller sætte sig på Attac. En af de organisationer, der specielt blev nævnt i den forbindelse var Internationale Socialister (IS), en trotskistisk inspireret revolutionær organisation, som var opstået midt i 1980'erne i forbindelse med en udspaltning fra partiet Venstresocialisterne (VS).

Allerede i forbindelse med Attac start var IS meget aktive, og deres stærke engagement i opbygningen af Attac kan ses som en anden type inkludering end den MS og "Nyt Europa" stod for i samme periode. Af partiets avis (Socialistisk Arbejderavis nr. 190 febr. 2001) fremgik klart, at de havde en helt anden opfattelse af, hvad Attac burde udvikle sig til end MS formanden Christian Friis Bach (CFB).

Internationale Socialisters dualistiske begrebs-clustere: Attac kontra den herskende klasse

Den herskende klasse forbindes med negative begreber:	Attac forbindes med positive begreber:
Kapitalismen	Den anti-kapitalistiske bevægelse
Globalisering	Anti-globalisering
Marked	Velfærd
Magteliten	Folket
Reformismen, classesamarbejde	Den revolutionære bevægelse, klassekamp
Kapitalismens Europa	Arbejdernes Europa

En simpel Burke'sk cluster-agon-analyse viser, at IS's samfundsbillede var væsentlig anderledes end andre aktørers. CFB og "Nyt Europa" forsøgte at inkludere Attac til et WTO/EU- positivt syn, fordi de så hovedmodsatningen mellem en fri verdenskapitalisme og en mere reguleret kapitalisme indenfor de bestående organisationer (EU, WTO). Heroverfor forsøgte IS at inkludere Attac i den anti-kapitalistiske bevægelse, fordi hovedmodsatningen for dem var

mellem arbejde og kapital, og Attac kunne ses som et begyndende revolutionært opgør med kapitalismen.

Set i forhold til den oprindelige franske programerklæring er det også interessant at notere, at den så hovedmodsætningen mellem nyliberalismen og en demokratisk styring. Her opererede man også med en modsætning mellem kapital og arbejde, men den var underordnet modsætningen mellem marked og demokrati.

Midt i maj måned blev der indkaldt til et foreløbigt landsmøde i Vollsmose ved Odense efter at der var dannet ca. 15 lokalafdelinger (Information 21.5.2001). Først på dette møde fik Attac et foreløbigt formelt hoved på landsplan og på mødet blev fastlagt den endelige køreplan med udarbejdelse af vedtægter frem til den endelige stiftelse i oktober. Herefter fungerede et landskoordineringsudvalg og en række tværgående grupper (bla. "Fagligt netværk").

I forbindelse med dette landsmøde fremkom Information med påstande om, at Attac var præget af fraktionskampe om kontrollen med den nye bevægelse, hvor bla. IS skulle være aktive. Tidligere var der netop i Information fremkommet oplysninger om magtkampe mellem faglige folk og IS i Attac Århus afdeling, men det blev tilbagevist (Information 27.3. og 5.4. 2001).

Efter EU-topmødet i Göteborg i juni, hvor der forekom voldsepisoder foranstaltet både af enkelte demonstranter og politifolk, kom fraktionsdebatten i Attac op igen i forbindelse med diskussioner om, hvorledes man skulle forholde sig til forløbet af demonstrationerne.

Christian Friis Bach gik ud i pressen (Jyllandsposten 25.8.2001) og gav udtryk for, at magtkampen var vundet af tilhængere af vold som et legitimt middel til at opnå politiske mål. Hermed sigtede han til IS, som dog straks tilbageviste påstanden som helt ubegrundet. Men specielt Jyllandsposten forfulgte sammenkædningen af vold og Attac ved en måned efter i en leder ("De voldsberedte") (Jyllandsposten 26.9.2001) at kæde Attac og vold sammen i anledning af et debatmøde i København, hvor Torkild Laesen (tidl. medlem af Blekingegade-bandet) skulle optræde, men i sidste øjeblik meldte afbud.

Overfor Christian Friis Bach, som bekymrede sig for Attac's image i forhold til aktivismen i forbindelse med topmøderne, frygtede en af de fremtrædende IS'ere, Jacob Nerup (Information 3.10.2001), at Attac skulle udvikle sig til en "alt for passiv organisation, der kun laver lobbyisme, debatmøder, og videnskabelige papirer og lobbyarbejde for de fire punkter, der står i grundlaget for Attac."

Den stigende ekskludering af Attac i pressen kulminerede i forbindelse med bevægelsens stiftende møde først i oktober. Den avis, som med succes havde båret Attac introduktion frem i landet, synes nu også at gå foran i ekskludering af bevægelsen. Forud for landsmødet meldte avisen (Information 4.10.2001) om dyb splittelse og uenighed. Information havde fået fat i

beretningen for IS, som umiddelbart forinden havde holdt landsmøde, og hvor man havde opfordret alle IS/ISU'ere til at gå ind og opbygge Attac, således at man kunne "forene opbygningen af Attac med opbygningen af IS." Samtidig med at IS styrkede sine bestræbelser på at påvirke dannelsen af Attac, registrerede Information, at der var dyb uenighed om, hvorledes man skulle forholde sig til en GATS-kampagne (regler for liberalisering af serviceydelser). Christian Friis Bach mente ikke, at selve GATS-aftalen var så kritisabel, hvorimod Kenneth Haar fra Enhedslisten mente, at der var store problemer både omkring principperne og den demokratiske åbenhed. Hans Erik Madsen fra IS tilbageviste straks, (Information 6.10.2001) at IS var ude på "at være en fraktion indenfor Attac" og ville "omdanne Attac til en revolutionær organisation". Men samtidig sluttede han dog sit indlæg med at sige, at IS forsøger at "forene vores arbejde i bevægelser og blandt græsrodder med vores opbygning af en revolutionær organisation".

Informations Jørgen Steen Nielsen, der den 24. febr ved introduktionsmødet havde talt for at Attac blev en bred oplysningsorganisation i lighed med OOA, "der ville lægge særinteresser og skjulte dagsordener til side" talte i en leder op til landsmødet (Information 6.10.2001) om "Attac's skæbne", der var truet af "IS, der ville skræmme en masse mennesker væk". I Politiken (6.10.2001) var Christian Friis Bach forud for landsmødet igen ude med, at "Venstrefløj kvæler Attac". Han mente, at det var gået galt for Attac, fordi den var overtaget af den traditionelle venstrefløj, at den var gået ind for en flad anarkistisk struktur og at den havde "dannet kulisse for volden" ved topmøderne. Han håbede det stadig var til at ændre, men regnede med at det var svært.

Landsmødet forløb imidlertid i god ro og orden. 150 medlemmer fra 15 lokalafdelinger stiftede formelt en dansk afdeling af Attac. I den danske programerklæring, der blev vedtaget forsøgte man på en række områder at tilpasse formuleringerne til den danske virkelighed bl.a. omkring pensionskasser, hvor man ikke gik imod pensionsfonde, men både gik ind for en forbedret folkepension samt at pensionsfondene investerede etisk og bæredygtigt. Man modificerede ligeledes kravet om gældseftergivelse til, at den skal anvendes til gavn for befolkningen. Desuden krævede man som noget nyt "afvikling af den sociale og økologiske gæld", samt at man skulle arbejde for "fair trade" samt åbning af de rige landes markeder for forarbejdede produkter og at denne politik samtidig skulle sikre at den øgede konkurrence ikke skaber arbejdsløshed.

Man vedtog ellers at betegne sig som en "ikke-voldelig bevægelse" og vedtægterne, der definerede et landsudvalg med 5 landsmødevalgte talsmænd/kvinder og med repræsentanter fra lokalgrupperne blev vedtaget med et stort flertal. Blandt de fem valgte talpersoner, der blev valgt var en fra Enhedslisten og to med tilknytning til IS.

Efter landsmødet fulgte Christian Friis Bach sine voldsomme ekskluderingsretorik i forhold til Attac op i et dobbeltinterview i Politiken (27.10.2001), hvor han sagde, at "Attac er endt som en snæver og skinger venstrefløjsgruppe, der henvender sig til de par procent af befolkningen, som i

forvejen stemmer på enhedslisten.” Han blev her imødegået af Kenneth Haahr, som kaldte ham en “surmuler på sidelinien” der igennem lang tid har været parat med “nedladende bemærkninger i pressen” om Attac og som hele tiden havde været lidt skeptisk overfor hele projektet. Efter Haahrs opfattelse var Friis Bach også imod fordi han ikke havde vundet tilslutning til sine oprindelige tanker om Attac før introduktionsmødet i februar.

Politiken fulgte interviewet op med en leder nogle dage efter (29.10.2001), der erklærede “Attacs død” , fordi den havde udviklet sig til en “lukket, snæver, marxistisk kamporganisation”, der konsekvent havde truffet de forkerte valg. Den manglede politisk bredde, folkelig gennemslagskraft, appel til de unge, og kunne ikke “blive enige om at lægge pres på EU og WTO.”

XI: Konklusion

Artiklens indledende hovedspørgsmål var, hvorfor den danske afdeling af Attac som ny social bevægelse i store dele af medierne først var blevet mødt med stor sympati og bevågenhed for siden at blive fordømt og fortiet.

Artiklens hovedtese har været, at man skal forstå Attac, som en ny social bevægelse, der fremlagde en mod-diskurs, der anfægter den dominerende nyliberale diskurs, og at mod-diskurser i den politiske kamp vil blive mødt med inkluderings- og ekskluderingsforsøg i forhold til de forskellige eksisterende diskurser.

Denne forståelsesramme har vist sig frugtbar, fordi den med hegemoni- og inkluderings- og ekskluderingsbegreberne har kunnet forklare, hvorfor en ny social bevægelse altid vil blive udsat for både inkluderings- og ekskluderingsforsøg.

Når forløbet fik det særlige forløb, hvor det startede med en eksplosiv inkludering der siden blev efterfulgt af en massiv ekskluderingsstendens, hang det blandt andet sammen med at dannelsesprocessen var så langstrakt. Det tog lang tid før Attac manifesterede sig igennem demokratisk valgte tillidsfolk. Det betød, at en række enkeltpersoner og journalister i høj grad kom til at præge, hvad der blev sagt og skrevet om Attac i den første periode.

Tendensen til inkludering i starten af perioden hang også sammen med den kraftige politiseringsproces i startfasen. Det at introduktionen af Attac straks fremkaldte en modreaktion fra repræsentanter for den dominerende diskurs, som forsøgte at ekskludere den nye mod-diskurs, betød at en lang række andre organisationer stillede sig i modsætning til denne modbevægelse og i stedet forsøgte at inkludere den nye bevægelse.

Da den nye bevægelse langsomt begyndte at få sin egenidentitet, som i medierne bliver opfattet som værende venstreorienteret, samtidig med at bevægelsen ikke lod sig inkludere og den ydre politiske situation forandredes efter den 11. september, tabte den tidligere sympatiske presse interesse for bevægelsen og stemplede den som en traditionel venstreorienteret organisation.

Selvom pressens omtale af optakten til det konstituerende landsmøde var overdrevne i beskrivelsen af uenighed og splittelse, måtte man konstatere, at det ikke var lykkedes Attac at bryde den ekskluderingslogik, som nu var den dominerende tendens. Den ny bevægelse stod med en klart venstreorienteret ledelse, hvilket synes at bekræfte omgivelsernes fordomme.

Samlet set lykkedes det kun den nye bevægelse at bryde igennem inkluderings-/ekskluderingslogikken omkring introduktionsmødet. Her blev bevægelsen af de fleste opfattet som en ny bevægelse, der netop kunne bryde de traditionelle modsætninger mellem højre/venstre, for og imod EU, parlamentarisk orienterede overfor udenomsparlamentariske, unge kontra gamle. Her fik bevægelsen karakter af det Thomas Mathiesen kaldte "det ufærdige". Bevægelsen tiltrak så stor opmærksomhed fordi den af mange blev opfattet som brydende en enten/eller logik og værende udtryk for en både/og logik.

Selvom enkelte i starten forsøgte at modvirke enten/eller logikken og fremhæve en både/og tankegang som forudsætning for at skabe en ny bevægelse, blev den nye svage (ledelsesmæssigt) bevægelse af en række enkeltpersoner med pressens hjælp i stigende grad fanget ind i inkluderings/ekskluderingsretorikken.

For få forsøgte at forsvare og udvikle den internationale Attac bevægelses forståelse som en hovedmodsætning mellem den nyliberale markedsudvikling og demokratiet. For nogle blev det set som en hovedmodsætning mellem et ureguleret marked og en regulering indenfor de bestående organisationer (EU og WTO), mens det for andre blev gjort til en hovedmodsætning mellem kapitalisme og anti-kapitalisme.

Polariseringsprocessen havde også karakter af selvopfyldende profeti i den forstand, at enkeltpersoners bekymringer om faren for ekskludering synes at have været med til at fremme denne ekskludering.

Men den danske Attac bevægelse døde ikke umiddelbart efter fødslen, trods pressens skrivelser om det. Efter det stiftende landsmøde sket en konsolideringsproces, og på det efterfølgende landsmøde i april 2002 forsøgte bevægelsen at ændre sit politiske image ved at udvide landsledelsen og sikre at ledelsen i højere grad afspejlede bevægelsens tværpolitiske karakter.

Referencer

Bøger:

Burke, Kenneth (1969A) *A Grammar of Motives*. Berkeley; University of California Press.

Burke, Kenneth (1969B) *A Rhetorics of Motives*: Berkeley: University of California Press.

Burke, Kenneth (1973) *The Philosophy of Litterary Form: Studies i Symbolic Action*. Berkeley: University of California Press.

Clinell, Bim (2000) *Græsroddernes oprør mod markedet*. INTROITE! Publ. Frederiksberg

Fairclough, Norman (1992) *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity press.

Foss, Sonja K. (1996) *Rhetorical Criticism. Exploration & Practice*. Second Edition. Illinois: Waveland press.

Mathiesen, Thomas (1982) *Makt og Motmakt*. Drammen: Pax Forlag A/S.

Mathiesen, Thomas (1992) *Det uferdige. Tekster om oprør og undertrykkelse*. Oslo: Pax Forlag A/S.

Aviser og blade:

Aktuelt

Fyns Stiftstidende

Information

Jyllandsposten

Mandag Morgen

Politiken

Socialistisk Arbejderavis

Weekendavisen

Viborg Stiftstidende

Web-adresser:

www.attac.dk

www.folketinget.dk

www.information.dk

www.mod-attac.dk

www.polinfo.dk

Bilag 1:

Attac's programerklæring

Platform for foreningen Attac

Globaliseringen af finansmarkedet forstærker den økonomiske usikkerhed og de sociale uligheder. Den går uden om og formindsker værdien af folkets valg, af de demokratiske institutioner og de suveræne stater, som har ansvaret for de almene interesser. Globaliseringen erstatter disse med rent spekulative logikker, som kun er udtryk for de transnationale firmaers og finansmarkedernes interesser.

I en situation, hvor en forandring af verden præsenteres som noget, man ikke kan gøre noget ved, oplever medborgerne og deres repræsentanter at de må kæmpe for retten til at bestemme over deres egen skæbne. En sådan svækkelse, en sådan afmagt giver næring til antidemokratiske partiers fremgang. Det haster med at stoppe denne proces ved at skabe nye instrumenter for regulering og kontrol på nationalt, europæisk og internationalt plan. Erfaringen viser tilstrækkelig tydelig, at regeringerne ikke gør det, uden at man opfordrer dem til det. At møde denne dobbelte udfordring fra en social kollaps og en politisk opgivenesshed, kræver derfor civil og aktiv indsats.

Den totale frihed for kapitalbevægelser, skatteparadiserne og den voldsomme vækst i mængden af spekulative transaktioner, tvinger staterne ud i et vanvittigt kapløb om de store investorer. I modernitetens navn flyder 1.500 milliarder dollar hver dag rundt på aktiemarkederne på jagt efter en øjeblikkelig profit, uden nogen forbindelse med produktionen eller handlen med varer og tjenester. En sådan situation har som konsekvens en permanent vækst i kapitalafkastningerne på bekostning af arbejdsindtægterne, og leder til øget usikkerhed og fattigdom.

Under dække af sikkerhed opfordres lønmodtagerne til at udskifte deres pensionssystemer med en mekanisme, som bygger på pensionsfonde, og som medvirker til at deres egne firmaer i endnu højere grad må underkaste sig den øjeblikkelige profits lov, og dermed forringe arbejdsvilkårene, udvide det område som den finansielle sektor har indflydelse over, og overbevise medborgerne om det unødvendige i at lave solidariske mekanismer mellem nationer, folk og generationer.

Under påskud af at arbejde for økonomisk udvikling og jobskabelse har OECD's medlemslande ikke opgivet at underskrive en Multilateral Aftale om Investeringer (MAI), som vil overlade alle rettigheder til investorerne og alle pligterne til staterne. Samtidig ønsker Europakommissionen og visse regeringer at forsætte deres frihandelskorstog ved at indføre et Nyt Transatlantisk Marked (NTM), som har som mål, at sikre USA's hegemoni inden for det audiovisuelle område og at fjerne den fælles landbrugspolitik.

De fleste tandhjul i denne maskine, som producerer ulighed både mellem nord og syd og inden for de udviklede lande selv, kan stadig blokeres. Alt for ofte får nødvendighedsargumentet næring fra censuren mod information om alternativerne. Det er derfor, at de finansielle institutioner og de store medier (hvis ejere ofte tjener på globaliseringen) har været helt tavse om den amerikanske økonom og nobelpristager James Tobins forslag om at beskatte spekulationstransaktioner på valutamarkederne. Selv med en så relativt lav procentsats som 0,05 prc. ville Tobin-skatten indbringe næsten 100 milliarder dollars om året. Dette beløb ville hovedsagligt komme fra de industrialiserede lande, hvor de store finansmarkeder findes, og det ville kunne betales tilbage til internationale organisationer, som kæmper mod uligheder og for uddannelse og folkesundhed i de fattige lande, for at sikre dem mad og en holdbar udvikling. Et sådan tiltag ville kaste sand i spekulationsmaskinen. Det ville støtte modstandstankerne, give borgerne og staterne handlerum og ville især betyde, at politikken igen fik overblik.

Med dette mål foreslår underskriverne af skabe foreningen Attac (Action pour une taxe Tobin d'aide aux citoyens, Kampagne for indførelsen af en Tobin-skat til hjælp for medborgerne), som vil gøre det muligt for dem at skabe og sprede information for at kunne handle i fællesskab, såvel i deres respektive lande som på det europæiske og internationale plan. Med hensigten at gøre det sværere for international spekulation, at beskatte kapitalindkomster, at sanktionere skatteparadisier, at forhindre udbredelsen af pensionsfonde og, helt generelt, at generobre de områder, som demokratiet har tabt til finanssektoren og at modsætte sig enhver overgivelse af suverænitæt fra staterne under foregivelse af en "ret" for investorerne og for markedet. Det handler helt enkelt om sammen at generobre vor verdens fremtid.

Dette er den oprindelige tekst fra Attacs franske grundlæggelse, vedtaget på det konstituerende møde den 3. juni 1998.

Clinell (2001) p. 75-77.

Bilag 2

Politisk grundlag for den danske ATTAC-bevægelse med baggrund i det internationale ATTAC's platform

Den internationale bevægelse for demokratisk kontrol over finansmarkederne og deres institutioner

Den finansielle globalisering øger den økonomiske utryghed og forværrer de sociale uligheder. Denne globalisering omgår og undergraver befolkningernes valg, de demokratiske institutioner og de suveræne stater, der skulle varetage almenvellet. I stedet skaber den finansielle globalisering nogle snævert spekulative mekanismer, som ene og alene afspejler de transnationale selskabers og finans-markedernes interesser.

Denne omformning af verden fremstilles som en naturlov og bruges til at legitimere angreb på borgernes og deres repræsentanters magt til at råde over deres egen fremtid. En sådan krænkelse og afmagt giver næring til fremgang for antidemokratiske partier. Det haster med at dæmme op for denne proces ved at skabe nye regulerings- og kontrolredskaber, både på nationalt, europæisk og internationalt niveau. Erfaringen viser med al ønskelig tydelighed, at regeringerne ikke vil gøre dette, medmindre de presses til det. Faren for et socialt sammenbrud og for politisk apati er en dobbelt udfordring, som kun kan besvares, hvis folkelige kræfter tager aktivt til genmæle.

Kapitalens fuldstændige bevægelsesfrihed, skatteparadiserne og den eksplosive stigning i de spekulative transaktioner tvinger staterne til at kappes vildt om at lokke de største investorer til sig. Over 1800 milliarder dollar (år 2001) flyttes hver dag rundt på valutamarkederne i jagten på hurtig profit, ude af sammenhæng med forholdene i produktionslivet og handelen med varer og tjenester. En sådan udvikling giver uafbrudt vækst for kapitalindtægterne på bekostning af arbejdsindtægterne, og den fører til et samfund med udbredt utryghed og voksende fattigdomsproblemer.

De sociale følger af denne udvikling er endnu alvorligere i u-landene og i Østeuropa, som er ramt med fuld kraft af finanskrisen, og som har måttet underkaste sig strukturtilpasningsprogrammerne fra den Internationale Valutafond. Betalingen af den offentlige gæld tvinger regeringerne til at skære ind til benet i de sociale budgetter og cementerer samfundenes underudvikling. Rentesatser, som er langt højere end i de mest udviklede lande, bidrager til at knuse de nationale virksomheder, og brutale privatiserings- og afnationaliseringstiltag bliver stadig mere almindelige for at frigøre de ressourcer, som investorerne gør krav på.

De sociale landvindinger er overalt under angreb. I lande, hvor der findes offentlige pensions-systemer, bliver lønmodtagerne opfordret til at lade dem gå i bytte for en ordening med

pensionsfonde, som indebærer, at deres egne arbejdspladser i endnu højere grad underlægges krav om umiddelbar lønsomhed, at finanskredsenes indflydelseszone udvides, og at befolkningen skal overbevises om, hvor forældet det er med solidariske ordninger mellem nationer, folk og generationer. Dereguleringen berører hele arbejdsmarkedet og fører til forringede arbejdsforhold, til flere i usikre job eller arbejdsløshed og til afvikling af velfærdsordninger.

Under foregivende af at sikre den økonomiske udvikling og beskæftigelsen har de økonomisk vigtigste lande holdt fast i deres planer om en multilateral aftale om investeringer (MAI) - en aftale, som ville give investorerne alle rettighederne og pålægge staterne alle pligterne. Under pres fra en folkelig opinion og en aktiv mobilisering måtte disse lande opgive planen om at forhandle aftalen igennem i OECD-regi, men diskussionen føres videre inden for rammerne af Verdenshandelsorganisationen (WTO). Samtidig fortsætter USA, men også EU-Kommissionen deres frihandels-korstog, hvor der presses på for etablering af nye deregulerede handelsområder på og mellem kontinenterne.

De fleste tandhjul i dette ulighedsskabende maskineri - ulighed mellem forskellige dele af verden såvel som i det enkelte land - kan endnu stoppes. Alt for ofte vinder argumentet om det uundgåelige i udviklingen frem, fordi der er lukket af for information om alternativerne. De internationale finansinstitutioner og de store mediekoncerner (ofte ejet af dem, der nyder godt af den finansielle globalisering) har sikret manglende omtale af forslaget fra den amerikanske økonom og nobelpristager James Tobin om at lægge en afgift på de spekulative transaktioner på valutamarkederne. Selv hvis niveauet på en sådan afgift skulle blive sat så lavt som til 0,1%, ville en Tobin-afgift give indtægter på hen ved 700 milliarder dollar om året med de nuværende transaktioner. Dette beløb, som hovedsagelig ville blive inddrevet af de industrialiserede lande, hvor de store finanscentre ligger, kunne gå til tiltag i kampen mod alle ulighederne, deriblandt kampen for lige vilkår for kvinder og mænd, for bedre uddannelse og folkesundhed i de fattige lande, for fødevarerikkerhed og bæredygtig udvikling. En sådan ordning har et klart antispekulativt sigte. Ordningen ville virke befordrende for opbygningen af modstand, den ville give borgerne og staterne et vist råderum tilbage, og den ville frem for alt betyde, at politikken igen fik overtaget.

For at opnå dette vil underskriverne deltage i eller samarbejde med den internationale ATTAC-bevægelse for at føre en fælles debat, udarbejde og sprede information og iværksætte fælles aktiviteter, både i deres egne lande, på kontinentalt niveau og internationalt.

Disse fælles tiltag har til formål:

- at hæmme den internationale spekulation
- at straffe skatteparadiserne
- at arbejde for en forbedret folkepension, og for at pensionsfondene investerer etisk og bæredygtigt, og at fondene demokratiseres

- at arbejde for fuld åbenhed omkring investeringerne i de afhængige lande
- at etablere en retslig ramme for bank- og finansoperationerne, som ikke straffer forbrugerne og borgerne - og hvor de bankansatte vil kunne spille en vigtig rolle i kontrollen med disse operationer
- at støtte kravet om almen eftergivelse af u-landenes offentlige gæld og anvendelse af de dermed frigjorte midler til gavn for befolkningerne og en bæredygtig udvikling, hvilket mange ser som en afvikling af den "sociale og økologiske gæld".
- at arbejde for fair trade, herunder åbning af de rige landes markeder for forarbejdede produkter fra lande udenfor de riges kredse
- at sikre at det øgede konkurrencepres, åbning af de rige landes markeder påfører de rige landes produktion modvirkes af en aktiv politik og andre initiativer for sikring af et værdigt arbejdsliv for alle

Mere generelt drejer det sig om:

- at generobre de rum, som demokratiet har tabt til finanskapitalen
- at gå imod enhver ny afgivelse af staternes suverænitet til fordel for investorernes og andelsinteressernes såkaldte "ret"
- at skabe et demokratisk rum på verdensplan.

Det handler ganske enkelt om, at vi i fællesskab må tage magten over vores verdens fremtid.

ATTAC-Danmarks stiftende møde den 6-7. oktober 2001 www.attac.dk

